

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः ॥

त्रिवृत्स्तोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वै त्रिवृत्। ब्रह्मवर्चसमेवाव
रुन्धे। अग्निष्टोमः सोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वा अग्निष्टोमः।
ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे। रथन्तरं सामं भवति। ब्रह्मवर्चसं वै
रथन्तरम्। ब्रह्मवर्चसमेवाव रुन्धे। परिस्रजो होता भवति॥१॥

अरुणो मिर्मिरस्त्रिशुक्रः। एतद्वै ब्रह्मवर्चसस्य रूपम्। रूपेणैव
ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे। बृहस्पतिरकामयत देवानां पुरोधाम्
गच्छेयमिति। स एतं बृहस्पतिसवमपश्यत्। तमाऽहरत्।
तेनायजत। ततो वै स देवानां पुरोधामगच्छत्। यः
पुरोधाकामः स्यात्। स बृहस्पतिसवेन यजेत॥२॥

पुरोधामेव गच्छति। तस्य प्रातः सवने सन्नेषु नाराशं सेषु।
एकादश दक्षिणा नीयन्ते। एकादश माध्यं दिने सवने सन्नेषु
नाराशं सेषु। एकादश तृतीयसवने सन्नेषु नाराशं सेषु।
त्रयस्त्रिंशत्सम्पद्यन्ते। त्रयस्त्रिंशद्वै देवताः। देवता
एवावरुन्धे। अश्वश्चतुस्त्रिंशः। प्राजापत्यो वा अश्वः॥३॥

प्रजापतिश्चतुस्त्रिंशो देवतानाम्। यावन्तीरेव देवताः।
ता एवावरुन्धे। कृष्णाजिनोऽभिषिञ्चति। ब्रह्मणो
वा एतद्रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मवर्चसेनैवैनं

समर्धयति। आज्येनाभिषिञ्चति। तेजो वा आज्यम्।
तेज एवास्मिन्दधाति॥४॥

होता भवति यजेत् वा अश्वो दधाति॥—————[१]

यदाग्नेयो भवति। अग्निमुखा हृद्धिः। अथ यत्पौष्णः। पुष्टिर्वै
पूषा। पुष्टिर्वैश्यस्य। पुष्टिमेवाव रुन्धे। प्रसवाय सावित्रः।
अथ यत्त्वाष्ट्रः। त्वष्टा हि रूपाणि विकरोति। निर्वरुणत्वाय
वारुणः॥५॥

अथो य एव कश्च सन्त्सूयते। स हि वारुणः। अथ
यद्वैश्वदेवः। वैश्वदेवो हि वैश्यः। अथ यन्मारुतः। मारुतो
हि वैश्यः। सप्तैतानि हवींषि भवन्ति। सप्तगणा वै
मरुतः। पृश्निः पष्ठौही मारुत्या लभ्यते। विद्धे मरुतः।
विश एवैतन्मध्यतोऽभिषिच्यते। तस्माद्वा एष विशः प्रियः।
विशो हि मध्यतोऽभिषिच्यते। ऋषभचर्मोऽध्यभिषिञ्चति। स
हि प्रजनयिता। दध्राऽभिषिञ्चति। ऊर्वा अन्नाद्यं दधि।
ऊर्जैर्वैनमन्नाद्येन समर्धयति॥६॥

वारुणो विद्धे मरुतोऽष्टौ च॥—————[२]

यदाग्नेयो भवति। आग्नेयो वै ब्राह्मणः। अथ यत्सौम्यः। सौम्यो
हि ब्राह्मणः। प्रसवायैव सावित्रः। अथ यद्वारुहस्पत्यः। एतद्वै
ब्राह्मणस्य वाक्पतीयम्। अथ यदग्नीषोमीयः। आग्नेयो वै
ब्राह्मणः। तौ यदा सङ्गच्छेते॥७॥

अथ वीर्यावत्तरो भवति। अथ यत्सारस्वतः। एतद्धि प्रत्यक्षं

ब्राह्मणस्य वाक्पृतीयम्। निर्वरुणत्वायैव वारुणः। अथो य
एव कश्च सन्त्सूयते। स हि वारुणः। अथ यद्वावापृथिव्यः।
इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत्। तं द्यावापृथिवी नान्वमन्येताम्।
तमेतेनैव भागधेयेनान्वमन्येताम्॥८॥

वज्रस्य वा एषोऽनुमानाय। अनुमतवज्रः सूयाता इति।
अष्टावेतानि हवींषि भवन्ति। अष्टाक्षरा गायत्री। गायत्री
ब्रह्मवर्चसम्। गायत्रियैव ब्रह्मवर्चसमं रुन्धे। हिरण्येन
घृतमुत्पुनाति। तेजस एव रुचे। कृष्णाजिनैऽभिषिञ्चति।
ब्रह्मणो वा एतदृक्सामयो रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्।
ब्रह्मन्नेवैनमृक्सामयोरध्यभिषिञ्चति। घृतेनाभिषिञ्चति। तथा
वीर्यावत्तरो भवति॥९॥

सङ्गच्छेते भागधेयेनान्वमन्येतां रूपश्चत्वारि च॥ [३]

न वै सोमेन सोमस्य सवोऽस्ति। हृतो ह्येषः। अभिषुतो
ह्येषः। न हि हृतः सूयते। सौमीं सूतवशां लभते।
सोमो वै रेतोधाः। रेत एव तदधाति। सौम्यर्चाऽभिषिञ्चति।
रेतोधा ह्येषा। रेतः सोमः। रेत एवास्मिन्दधाति। यत्किं च
राजसूयमृते सोमम्। तत्सर्वं भवति। अषाढं युत्सु पृतनासु
पप्रिम्। सुवर्षामप्स्वां वृजनस्य गोपाम्। भरेषुजां
सुक्षितिं सुश्रवसम्। जयन्तन्त्वामनु मदेम सोम॥१०॥

रेतः सोमः सप्त च॥ [४]

यो वै सोमैन स॒यते॑। स दे॒वस॒वः। यः प॒शुनां॑ स॒यते॑। स
दे॒वस॒वः। य इ॒ष्ट्यां॑ स॒यते॑। स म॑नुष्यस॒वः। ए॒तं वै पृथ॑ये
दे॒वाः प्राय॑च्छन्। ततो॒ वै सोऽप्या॑र॒ण्यानां॑ प॒शूनाम॑सूयत।
याव॑तीः किय॑तीश्च प्र॒जा वाचं॑ वद॑न्ति। तासा॒ं सर्वा॑सा॒ं
सूय॑ते॥११॥

य ए॒तेन॒ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑। ना॒रा॒श॒स्यर्चा॑-
ऽभिषि॑ञ्चति। म॒नुष्या॑ वै नरा॒श॒सः। नि॒हुत्य॒ वावै॑तत्।
अथा॒भिषि॑ञ्चति। यत्किं च॑ राज॒सूय॑मनुत्तरवे॒दीक॑म्। तत्सर्व॑
भव॑ति। ये मे॑ पश्चा॒शत॑न्द॒दुः। अ॒श्वाना॑ं स॒धस्तु॑तिः। द्युम॑द॒ग्ने
महि॑ श्रवः॑। बृ॒हत्कृ॑धि म॒घोना॑म्। नृव॑द॒मृत॑ नृ॒णाम्॥१२॥

सूय॑ते स॒धस्तु॑तिस्त्रीणि च॥—————[५]

ए॒ष गो॑स॒वः। ष॒द्वि॒श उ॒क्थ्यो॑ बृ॒हत्सा॑मा। पव॑माने
कण्व॑रथन्त॒रं भ॑वति। यो वै वा॑ज॒पेयः॑। स स॑म्रा॒ट्पु॒वः। यो
रा॑ज॒सूयः॑। स व॑रुणस॒वः। प्र॒जाप॑तिः स्वा॒रा॒ज्यं पर॑मे॒ष्ठी।
स्वा॒रा॒ज्य॒ङ्गौरे॒व। गो॑रि॒व भ॑वति॥१३॥

य ए॒तेन॒ यज॑ते। य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑। उ॒भे बृ॑ह॒द्रथ॑न्त॒रे भ॑वतः।
तद्धि॑ स्वा॒रा॒ज्यम्। अ॒युतं॑ दक्षि॑णाः। तद्धि॑ स्वा॒रा॒ज्यम्।
प्र॒ति॒धुषा॑ऽभिषि॑ञ्चति। तद्धि॑ स्वा॒रा॒ज्यम्। अनु॑द्ध॒ते वेद्यै॑
दक्षि॑णत आ॒हव॑नीय॑स्य बृ॒हतः॑ स्तो॒त्रं प्र॑त्य॒भिषि॑ञ्चति। इ॒यं
वा॒व र॑थन्त॒रम्॥१४॥

अ॒सौ बृ॒हत्। अ॒नयो॑रे॒वैन॒मन॑न्त॒र्हित॑म॒भिषि॑ञ्चति। प॒शुस्तो॑मो
वा ए॒षः। तेन॑ गो॒स॒वः। ष॒द्वि॒शः सर्वः॑। रे॒व॒ज्जा॒तः
सह॑सा वृ॒द्धः। क्ष॒त्राणां॑ क्ष॒त्रभृ॑त्त॒मो वयो॑धाः। म॒हान्म॑हि॒त्वे
त॑स्त॒भानः॑। क्ष॒त्रे रा॒ष्ट्रे च॑ जा॒गृहि॑। प्र॒जाप॑तेस्त्वा प॒रमे॑ष्ठि॒नः
स्वारा॑ज्येना॒भिषि॑ञ्चामी॒त्याह॑। स्वारा॑ज्यमे॒वैन॑ गमयति॥१५॥

इव भवति रथन्तरमाहैकं च॥ [६]

सि॒हे व्या॒घ्र उ॒त या॑ पृ॒दा॒कौ। त्विषि॑र॒ग्नौ ब्रा॑ह्म॒णे सू॒र्ये
या। इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्वर्चसा
संविदा॒ना। या रा॑ज॒न्ये दु॒न्दुभा॑वाय॒तायाम्। अश्व॑स्य॒ क्रन्द्ये॑
पु॒रुष॑स्य मा॒यौ। इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒
आग॑न्वर्चसा संविदा॒ना। या ह॒स्तिनि॑ द्वी॒पिनि॑ या हि॒रण्ये॑।
त्विषि॑रश्वेषु॒ पुरु॑षेषु॒ गोषु॑॥१६॥

इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒ आग॑न्वर्चसा
संविदा॒ना। रथे॑ अ॒क्षेपु॑ वृष॒भस्य॑ वा॒जे। वा॒ते प॒र्जन्ये॑
वरु॑णस्य॒ शुष्मे॑। इन्द्रं॑ या दे॒वी सु॒भगा॑ ज॒जान॑। सा न॒
आग॑न्वर्चसा संविदा॒ना। रा॒डसि॑ वि॒राडसि॑। स॒म्राडसि॑
स्व॒राडसि॑। इन्द्रा॑य॒ त्वा तेज॑स्वते॒ तेज॑स्वन्तः॑ श्री॒णामि॑।
इन्द्रा॑य॒ त्वौज॑स्वत॒ ओज॑स्वन्तः॑ श्री॒णामि॑॥१७॥

इन्द्रा॑य॒ त्वा प॒यस्व॑ते॒ पय॑स्वन्तः॑ श्री॒णामि॑। इन्द्रा॑य॒
त्वाऽऽयु॑ष्मत् आयु॑ष्मन्तः॑ श्री॒णामि॑। तेजो॑ऽसि। तत्ते॒ प्र

यच्छामि। तेजस्वदस्तु मे मुखम्। तेजस्वच्छिरो अस्तु मे।
तेजस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्। तेजसा सम्पिपृग्धि मा।
ओजोऽसि। तत्ते प्र यच्छामि॥१८॥

ओजस्वदस्तु मे मुखम्। ओजस्वच्छिरो अस्तु मे।
ओजस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्। ओजसा सं पिपृग्धि मा।
पयोऽसि। तत्ते प्र यच्छामि। पयस्वदस्तु मे मुखम्।
पयस्वच्छिरो अस्तु मे। पयस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्। पयसा
सं पिपृग्धि मा॥१९॥

आयुरसि। तत्ते प्र यच्छामि। आयुष्मदस्तु मे मुखम्।
आयुष्मच्छिरो अस्तु मे। आयुष्मान् विश्वतः प्रत्यङ्।
आयुषा सं पिपृग्धि मा। इममग्र आयुषे वर्चसे कृधि।
प्रियं रेतो वरुण सोम राजन्। मातेवास्मा अदिते शर्म
यच्छ। विश्वे देवा जरदष्टिर्यथाऽसत्॥२०॥

आयुरसि विश्वायुरसि। सर्वायुरसि सर्वमायुरसि। यतो वातो
मनोजवाः। यतः क्षरन्ति सिन्धवः। तासां त्वा सर्वासां
रुचा। अभिषिञ्चामि वर्चसा। समुद्र इवासि गृह्णनां। सोमं
इवास्यदाभ्यः। अग्निरिव विश्वतः प्रत्यङ्। सूर्य इव ज्योतिषा
विभूः॥२१॥

अपां यो द्रवणे रसः। तमहमस्मा आमुष्यायुणाय। तेजसे
ब्रह्मवर्चसाय गृह्णामि। अपां य ऊर्मो रसः। तमहमस्मा

आमुष्यायुणाय॑। ओज॑से वीर्या॑य गृह्णामि। अ॒पां यो म॑ध्यतो
रसः॑। तम॑हम॒स्मा आ॑मुष्यायुणाय॑। पु॒ष्ट्यै प्र॑जन॑नाय गृह्णामि।
अ॒पां यो य॑ज्ञियो रसः॑। तम॑हम॒स्मा आ॑मुष्यायुणाय॑। आयु॑षे
दीर्घा॑युत्वाय॑ गृह्णामि॥ २२॥

गोष्वोजस्वन्तः५ श्रीणाम्योजोऽसि तत्ते प्रयच्छामि पयसा सम्पिपृग्धि माऽसं द्विभूर्यज्ञियो रसो द्वे
च॥ _____ [७]

अ॒भिप्रेहि॑ वी॒रय॑स्व। उ॒ग्रश्चेत्ता॑ सप॒त्नहा॑। आ॒तिष्ठ॑ मि॒त्रव॑र्धनः।
तुभ्य॑ दे॒वा अधि॑ब्रवन्। अ॒ङ्गौ न्य॒ङ्काव॑भित॒ आ॒तिष्ठ॑ वृ॒त्रह॑त्रथम्।
आ॒तिष्ठ॑न्तं परि॒ विश्वे॑ अभूषन्। श्रियं॑ वसा॑नश्चरति॒ स्वरो॑चाः।
म॒हत्तद॑स्यासु॒रस्य॑ नाम। आ वि॒श्वरू॑पो अ॒मृता॑नि तस्थौ।
अनु॑ त्वेन्द्रो॑ मद॒त्वनु॑ बृह॒स्पतिः॑॥ २३॥

अनु॑ सोमो॒ अन्व॑ग्निरा॑वीत्। अनु॑ त्वा वि॒श्वे दे॒वा
अ॑वन्तु। अनु॑ स॒प्त रा॒जा॒नो य उ॒ताभि॑षिक्ताः। अनु॑ त्वा
मि॒त्रावरु॑णावि॒हाव॑तम्। अनु॑ द्यावा॑पृथि॒वी वि॒श्वश॑म्भू। सूर्यो॑
अहो॑भिरनु॑ त्वाऽवतु। च॒न्द्रमा॒ नक्ष॑त्रैरनु॑ त्वाऽवतु। द्यौश्च॑
त्वा पृथि॒वी च प्र॑चे॒तसा॑। शु॒क्रो बृ॒हद॑क्षि॒णा त्वा पि॑पर्तु।
अनु॑ स्व॒धा चि॑किता॒ः सोमो॑ अ॒ग्निः। आऽयं॑ पृ॒णक्तु॑ रज॑सी
उ॒पस्थ॑म्॥ २४॥

बृहस्पतिः सोमो अग्निरकं च॥ _____ [८]

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत। ता अ॑स्मात्सृ॒ष्टाः परा॑चीरायन्।

स ए॒तं प्र॒जाप॑तिरो॒दन॑म॒पश्य॑त्। सोऽन्नं॑ भू॒तोऽति॑ष्ठत्। ता
अ॒न्यत्रा॑न्नाद्य॒मवि॑त्वा। प्र॒जाप॑तिं प्र॒जा उ॒पाव॑र्तन्त। अन्न॑मे॒वैनं॑
भू॒तं प॑श्यन्तीः प्र॒जा उ॒पाव॑र्तन्ते। य ए॒तेन॒ यज॑ते। य उं
चैन॑मे॒वं वेद॑। सर्वा॑ण्यन्ना॒नि भव॑न्ति॥२५॥

सर्वे॑ पु॒रुषाः। सर्वा॑ण्ये॒वान्ना॒न्यव॑ रुन्धे। सर्वा॑न्पु॒रुषान्। राड॑सि
वि॒राड॒सीत्या॑ह। स्वा॒राज्य॑मे॒वैनं॑ गमयति। यद्वि॒र॒ण्य॒न्ददा॑ति।
तेज॒स्तेना॑व॒रुन्धे॑। यत्ति॑सृ॒धन्व॑म्। वी॒र्य॑न्तेन। यदष्ट्रा॑म्॥२६॥

पुष्टि॑न्तेन। यत्क॑म॒ण्डलु॑म्। आयु॑ष्टेन। यद्वि॒र॒ण्य॒मा ब॒ध्नाति॑।
ज्योति॑र्वै हि॒र॒ण्यम्। ज्योति॑रे॒वास्मि॑न्दधाति। अथो तेजो॑ वै
हि॒र॒ण्यम्। तेजं॑ ए॒वात्म॑न्धत्ते। यदो॑दनं प्रा॒श्नाति॑। ए॒तदे॒व
सर्व॑म॒व॒रुध्य॑॥२७॥

तद॑स्मिन्नेक॒धाऽधा॑त्। रो॒हिण्यां का॒र्यः। यद्वा॑ह्म॒ण ए॒व रो॑हिणी।
तस्मा॑दे॒व। अथो व॒र्ष्मै॒वैनं॑ स॒माना॑ करोति। उ॒द्य॒ता सूर्ये॑ण
का॒र्यः। उ॒द्यन्तं॑ वा ए॒त॑ स॒र्वाः प्र॒जाः प्र॑तिनन्दन्ति। दि॒दृक्षे॑ण्यो
दर्श॒नीयो॑ भवति। य ए॒वं वेद॑। ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति॥२८॥

अ॒वेत्यो॑ऽवभृ॒था ३ ना ३ इति॑। यद्द॑र्भपु॒ञ्जीलैः प॒वय॑ति।
तत्स्वि॑दे॒वावै॑ति। तन्ना॒वैति॑। त्रि॒भिः प॑वयति। त्रयं॑ इ॒मे लो॒काः।
ए॒भिरे॒वैनं॑ लो॒कैः प॑वयति। अथो॑ अ॒पां वा ए॒तत्तेजो॑ वर्चः।
यद्द॑र्भाः। यद्द॑र्भपु॒ञ्जीलैः प॒वय॑ति। अ॒पामे॒वैन॑न्तेजसा॒ वर्च॑सा-

ऽभिषिञ्चति॥ २९॥

भवन्त्यष्ट्रामवरुध्यं वदन्ति दुर्भा यद्वर्भपुञ्जीलैः पवयत्येकं च॥ [९]

प्रजापतिरकामयत बृहोर्भूयान्त्स्यामिति। स एतं पञ्चशारदीयमपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनायजत। ततो वै स बृहोर्भूयानभवत्। यः कामयेत बृहोर्भूयान्त्स्यामिति। स पञ्चशारदीयेन यजेत। बृहोरेव भूयान्भवति। मरुत्स्तोमो वा एषः। मरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः॥ ३०॥

बृहुर्भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। पञ्चशारदीयो भवति। पञ्च वा ऋतवः संवत्सरः। ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठति। अथो पञ्चाक्षरा पङ्क्तिः। पाङ्क्तौ यज्ञः। यज्ञमेवावरुन्धे। सप्तदशः स्तोमा नार्ति यन्ति। सप्तदशः प्रजापतिः। प्रजापतेराप्त्यै॥ ३१॥

भूयिष्ठा यन्ति द्वे च॥ [१०]

अगस्त्यो मरुद्भ्य उक्ष्णः प्रौक्षत्। तानिन्द्र आदत्त। त एनं वज्रमुद्यत्याभ्यायन्त। तानगस्त्यश्चैवेन्द्रश्च कयाशुभीयेनाशमयताम्। ताञ्छान्तानुपाह्वयत। यत्कयाशुभीयं भवन्ति शान्त्यै। तस्मादेत ऐन्द्रामारुता उक्षाणः सवनीया भवन्ति। त्रयः प्रथमेऽहन्ना लभ्यन्ते। एवं द्वितीयै। एवं तृतीयै॥ ३२॥

एवं चतुर्थै। पञ्चोत्तमेऽहन्ना लभ्यन्ते। वर्षिष्ठमिव ह्येतदहः।

वर्षिष्ठः समानानां भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। स्वाराज्यं वा एष यज्ञः। एतेन वा एकया वा कान्दमः स्वाराज्यमगच्छत्। स्वाराज्यं गच्छति। य एतेन यजते॥ ३३॥

य उचैनमेवं वेद। मारुतो वा एष स्तोमः। एतेन वै मरुतो देवानां भूयिष्ठा अभवन्। भूयिष्ठः समानानां भवति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः। आ पञ्चमात्पुरुषादन्नमत्ति। य एतेन यजते। य उचैनमेवं वेद। सप्तदशः स्तोमा नाति यन्ति। सप्तदशः प्रजापतिः। प्रजापतेरेव नैति॥ ३४॥

तृतीयं गच्छति य एतेन यजतेऽति य एतेन यजते य उचैनमेवं वेद त्रीणि च (अगस्त्यः स्वाराज्यं मारुतः पञ्चशारदीयो वा एष यज्ञः सप्तदशं प्रजापतेरेव नैति॥) — [११]

अस्या जरांसो दमा मरित्राः। अर्चद्धमासो अग्रयः पावकाः। श्विचीचयः श्वात्रासो भुरण्यवः। वनरुषदो वायवो न सोमाः। यजा नो मित्रावरुणा। यजा देवाः ऋतं बृहत्। अग्ने यक्षि स्वन्दमम्। अश्विना पिबतः सुतम्। दीद्यग्नी शुचिव्रता। ऋतुना यज्ञवाहसा॥ ३५॥

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे। अन्याऽन्या वत्समुप धापयेते। हरिरन्यस्यां भवति स्वधावान्। शुक्रो अन्यस्यान्ददृशे सुवर्चाः। पूर्वापरं चरतो माययैतौ। शिशू क्रीडन्तौ परि यातो अध्वरम्। विश्वान्यन्यो भुवनाऽभि चष्टे। ऋतूनन्यो

विदधञ्जायते पुनः। त्रीणि शता त्रीषहस्राण्यग्निम्। त्रिंशच्च
देवा नव चाऽसपर्यन्॥३६॥

औक्षन्धृतैरास्तृणन्बृहिरस्मै। आदिद्धोतारत्र्यषादयन्त।
अग्निनाऽग्निः समिध्यते। कविर्गृहपतिर्युवा। हव्यवाङ्मुह्यस्यः।
अग्निर्देवानां जठरम्। पूतदक्षः कविक्रतुः। देवो देवेभिरा
गमत्। अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टयः। आ त्वेषमुग्रमव
ईमहे वयम्॥३७॥

ते स्वानिनो रुद्रिया वरुषनिर्णिजः। सिंहा न हेषक्रतवः
सुदानवः। यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा। यद्वाऽवमे सुभगासो
दिवि ष्ठा। ततो नो रुद्रा उत वाऽन्वस्य। अग्ने वित्ताद्धविषो
यद्यजांमः। ईडे अग्निं स्ववसन्नमोभिः। इह प्रसप्तो वि
च यत्कृतन्नः। रथैरिव प्रभरे वाजयद्धिः। प्रदक्षिणिन्मरुतां
स्तोममृद्ध्याम्॥३८॥

श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिः। देवैरग्ने स्यावभिः। आसीदन्तु
बृहिषि। मित्रो वरुणो अर्यमा। प्रातर्यावाणो अध्वरम्।
विश्वेषामदितिर्यज्ञियांनाम्। विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम्।
अग्निर्देवानामव आवृणानः। सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः। त्वे
अग्ने सुमतिं भिक्षमाणाः॥३९॥

दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियांसः। नक्ता च चक्रुरुषसा
विरूपे। कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः। त्वामग्न आदित्यासं

आस्यम्। त्वाञ्जिह्वा९ शुचयश्चक्रिरे कवे। त्वा९ रातिषाचो
अध्वरेषु सश्विरे। त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम्। नि त्वा
यज्ञस्य साधनम्। अग्ने होतांरमृत्विजम्। वनुष्वदेव धीमहि
प्रचेतसम्। जीरन्दूतममर्त्यम्॥४०॥

यज्ञवाहुसासपर्यन्वयमृच्छां भिक्षमाणाः प्रचेतसमेकं च॥—————[१२]

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि। वायुर्न नियुतो नो
अच्छ। पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे। इन्द्रः स्वाहा ररिमा
ते मदाय। कस्य वृषा सुते सचो। नियुत्वान्वृषभो रणत्।
वृत्रहा सोमपीतये। इन्द्रं वयम्महाधने। इन्द्रमर्भे हवामहे।
युजं वृत्रेषु वज्रिणम्॥४१॥

द्विता यो वृत्रहन्तमः। विद इन्द्रः शतक्रतुः। उप नो हरिभिः
सुतम्। स सूर आजनयं ज्योतिरिन्द्रम्। अया धिया
तरणिरद्विबर्हाः। ऋतेन शुष्मी नवमानो अकैः। व्युस्त्रिधो
अस्रो अद्विर्बिभेद। उतत्यदाश्वश्वियम्। यदिन्द्र नाहुषीष्वा।
अग्ने विक्षु प्रतीदयत्॥४२॥

भरेष्विन्द्र९ सुहव९ हवामहे। अ९होमुच९ सुकृतन्दैव्यं
जनम्। अग्निमित्रं वरुण९ सातये भगम्। द्यावापृथिवी
मरुतः स्वस्तये। महि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं वि विद्वान्।
आदित्सखिभ्यश्चरथ९ समैरत्। इन्द्रो नृभिरजनदीद्यानः
साकम्। सूर्यमुषसंज्ञातुमग्निम्। उरुं नो लोकमनु नेषि

विद्वान्। सुवर्वज्योतिरभयः स्वस्ति॥४३॥

ऋष्वा तं इन्द्र स्थविरस्य बाहू। उपस्थेयाम शरणा बृहन्तां।
आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषाः। ब्रह्म जुषाणो हर्यश्च याहि।
वरीवृजत्स्थविरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधद्वर्षणः शुष्ममिन्द्र।
इन्द्राय गावं आशिरम्। दुदुहे वज्रिणे मधु। यत्सीमुपह्वरे
विदत्। तास्ते वज्रिन्धेनवो जोजयुर्नः॥४४॥

गर्भस्तयो नियुतो विश्ववाराः। अहरहर्भूय इज्जोगुवानाः। पूर्णा
इन्द्र क्षुमतो भोजनस्य। इमान्ते धियं प्र भरे महो महीम्।
अस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे। तमुत्सवे च प्रसवे च
सासहिम्। इन्द्र देवासः शवसा मदन्ननु॥४५॥

वज्रिणमयत्स्वस्ति जोजयुर्नः सप्त च॥—————[१३]

प्रजापतिः पशूनंसृजत। तैऽस्मात्सृष्टाः परा च आयन्।
तानग्निष्टोमेन नाप्रौत्। तानुक्थ्येन नाप्रौत्। तान्ध्वोडशिना
नाप्रौत्। तान्नात्रिया नाप्रौत्। तान्त्सन्धिना नाप्रौत्।
सोऽग्निमब्रवीत्। इमान्म ईप्सेति। तानग्निस्त्रिवृता स्तोमेन
नाप्रौत्॥४६॥

स इन्द्रमब्रवीत्। इमान्म ईप्सेति। तानिन्द्रः पञ्चदशेन
स्तोमेन नाप्रौत्। स विश्वान्देवानब्रवीत्। इमान्म ईप्सतेति।
तान् विश्वेदेवाः सप्तदशेन स्तोमेन नाप्रुवन्। स विष्णुमब्रवीत्।
इमान्म ईप्सेति। तान् विष्णुरेकविंशेन स्तोमेनाप्रौत्।
वारवन्तीयेनावारयत॥४७॥

इदं विष्णुर्वि चक्रम् इति व्यक्रमत। यस्मात्पुशवः प्रप्रेव
भ्रंशैरन्। स एतेन यजेत। यदाप्रोत्। तदसौर्यामस्यासौर्याम-
त्वम्। एतेन वै देवा जैत्वानि जित्वा। यं काममकामयन्त
तमाप्नुवन्। यं कामं कामयते। तमेतेनाप्नोति॥४८॥

स्तोमेन नाप्रौदवारयत् नव च॥

[१४]

व्याघ्रोऽयमग्नौ चरति प्रविष्टः। ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपा
अयम्। नमस्कारेण नमसा ते जुहोमि। मा देवानां
मिथुयाकर्म भागम्। सावीरुहि देव प्रसवाय पित्रे।
वर्ष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै। अथास्मभ्यं सवितः
सर्वताता। दिवेदिव आ सुवा भूरि पश्वः। भूतो भूतेषु चरति
प्रविष्टः। स भूतानामधिपतिर्बभूव॥४९॥

तस्य मृत्यौ चरति राजसूयम्। स राजा राज्यमनु
मन्यतामिदम्। येभिः शिल्पैः पप्रथानामदहत्।
येभिर्द्यामभ्यपिशत्प्रजापतिः। येभिर्वाचं विश्वरूपां
समव्ययत्। तेनेममग्र इह वर्चसा समञ्चि। येभिरादित्यस्तपति
प्र केतुभिः। येभिः सूर्यो ददृशे चित्रभानुः। येभिर्वाचं
पुष्कलेभिरव्ययत्। तेनेममग्र इह वर्चसा समञ्चि॥५०॥

आऽयं भातु शवसा पञ्च कृष्टीः। इन्द्र इव ज्येष्ठो भवतु
प्रजावान्। अस्मा अस्तु पुष्कलं चित्रभानु। आऽयं
पृणक्तु रजसी उपस्थम्। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावत्।

इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु। यस्मिन्तसूर्या अर्पिताः सप्त
साकम्। तस्मिन्नाजानमधि विश्रयेमम्। द्यौरसि पृथिव्यसि।
व्याघ्रो वैयाघ्रेऽधि॥५१॥

विश्रयस्व दिशो महीः। विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा
त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। या दिव्या आपः पयसा सम्बभूवुः। या
अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः। तासां त्वा सर्वासां रुचा।
अभिषिञ्चामि वर्चसा। अभि त्वा वर्चसाऽसिचं दिव्येन।
पयसा सह। यथासां राष्ट्रवर्धनः॥५२॥

तथा त्वा सविता करत्। इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्।
समुद्रव्यचसङ्गिरः। रथीतमं रथीनाम्। वाजानां
सत्पतिं पतिम्। वसवस्त्वा पुरस्तादभिषिञ्चन्तु गायत्रेण
छन्दसा। रुद्रास्त्वा दक्षिणतोऽभिषिञ्चन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा।
आदित्यास्त्वा पश्चादभिषिञ्चन्तु जागतेन छन्दसा।
विश्वे त्वा देवा उत्तरतोऽभिषिञ्चन्तु त्वानुष्टुभेन छन्दसा।
बृहस्पतिस्त्वोपरिष्ठादभिषिञ्चन्तु पाङ्केन छन्दसा॥५३॥

अरुणं त्वा वृकमुग्रङ्गजङ्गुरम्। रोचमानं मरुतामग्रे अर्चिषः।
सूर्यवन्तं मघवानं विषासहिम्। इन्द्रमुक्थेषु नामहूतमं
हुवेम। प्र बाहवां सिसृतजीवसे नः। आ नो गव्यूतिमुक्षतं
घृतेन। आ नो जने श्रवयतं युवाना। श्रुतं मे मित्रावरुणा
हुवेमा। इन्द्रस्य ते वीर्यकृतः। बाहू उपाव हरामि॥५४॥

बभूवाव्ययतेनेममग्र इह वर्चसा समङ्घि वैयाग्रेऽधि राष्ट्रवर्धनः पाङ्केन छन्दसोपावहरामि॥[१५]

अभि प्रेहि वीरयस्व। उग्रश्चेत्ता सपत्नहा। आतिष्ठ वृत्रहन्तमः।
तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यौ। ध्वान्तं
वाताग्रमनु सञ्चरन्तौ। दूरेहेतिरिन्द्रियावाँन्यतूत्री। ते नोऽग्रयः
पप्रयः पारयन्तु। नमस्त ऋषे गद। अव्यथायै त्वा स्वधायै
त्वा॥५५॥

मा न इन्द्राभितस्त्वदृष्वारिष्ठासः। एवा ब्रह्मन्तवेदस्तु। तिष्ठा
रथे अधि यद्वज्रहस्तः। आ रश्मीन्देव युवसे स्वश्वः। आ तिष्ठ
वृत्रहन्नातिष्ठन्तं परि। अनु त्वेन्द्रो मदत्वनु त्वा मित्रावरुणौ।
द्यौश्च त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृद्धक्षिणा त्वा पिपर्तु।
अनु स्वधा चिकिता९ सोमो अग्निः। अनु त्वाऽवतु सविता
सवेन॥५६॥

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्। समुद्रव्यचसङ्गिरः। रथीतम९
रथीनाम्। वाजाना९ सत्पतिं पतिम्। परिमा सेन्या
घोषाः। ज्याना वृञ्जन्तु गृध्रवः। मेथिष्ठाः पिन्वमाना इह।
माङ्गोपतिमभि संविशन्तु। तन्मेऽनुमतिरनु मन्यताम्।
तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः॥५७॥

तद्वावाणः सोमसुतो मयोभुवः। तदश्विना शृणुत९
सौभगा युवम्। अव ते हेड उदुत्तमम्। एना व्याघ्रं
परिषस्वजानाः। सि९ह९ हिन्वन्ति महते सौभगाय।
समुद्रं न सुहवन्तस्थिवा९सम्। मर्मृज्यन्ते द्वीपिनमप्स्वन्तः।

उदसावेतु सूर्यः। उदिदं मामकं वचः। उदिहि देव सूर्य।
 सह वश्रुना मम। अहं वाचो विवाचनम्। मयि वागस्तु
 धर्णसिः। यन्तु नदयो वर्षन्तु पर्जन्याः। सुपिप्पला
 ओषधयो भवन्तु। अन्नवतामोदनवतामामिक्षवताम्। एषा
 राजा भूयसाम्॥५८॥

स्वधायै त्वा सुवेन द्यौः सूर्य सप्त च॥—————[१६]

ये केशिनः प्रथमाः सत्रमासत। येभिराभृतं यदिदं विरोचते।
 तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन। रायस्पोषेणेमं वर्चसा स
 सृजाथ। नर्ते ब्रह्मणस्तपसो विमोकः। द्विनाम्नी दीक्षा
 वशिनी ह्यग्रा। प्र केशाः सुवते काण्डिनो भवन्ति। तेषां
 ब्रह्मेदीशे वपनस्य नान्यः। आ रोह प्रोष्ठं विषहस्व शत्रून्।
 अवास्त्राग्दीक्षा वशिनी ह्यग्रा॥५९॥

देहि दक्षिणां प्रतिरस्वायुः। अथामुच्यस्व वरुणस्य पाशात्।
 येनावपत्सविता क्षुरेण। सोमस्य राज्ञो वरुणस्य विद्वान्। तेन
 ब्रह्माणो वपतेदमस्योर्जेमम्। रय्या वर्चसा स सृजाथ। मा
 ते केशाननु गाद्वर्च एतत्। तथा धाता करोतु ते। तुभ्यमिन्द्रो
 बृहस्पतिः। सविता वर्च आदधात्॥६०॥

तेभ्यो निधानं बहुधा व्यैच्छन्। अन्तरा द्यावापृथिवी अपः
 सुवः। दर्भस्तम्बे वीर्यकृते निधाय। पौंस्येनेमं वर्चसा स
 सृजाथ। बलन्ते बाहुवोः सविता दधातु। सोमस्त्वाऽनक्तु

पयसा घृतेन। स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्नि धत्तम्। पौंस्येनेमं
वर्चसा सꣳसृजाथ। यत्सीमन्तङ्कङ्कतस्ते लिलेख। यद्वा
क्षुरः परिववर्ज वपꣳस्ते। स्त्रीषु रूपमश्विनैतन्नि धत्तम्।
पौंस्येनेमꣳ सꣳ सृजाथो वीर्येण॥६१॥

अवसाग्दीक्षा वशिनी ह्यग्राऽदधाद्ववर्ज वपꣳ स्ते द्वे च॥—————[१७]

इन्द्रं वै स्वाविशो मरुतो नापाचायन्। सोऽनपचाय्यमान एतं
विघ्नमपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनायजत। तेनैवासान्तꣳ सꣳ
स्तम्भं व्यहन्। यद्वहन्। तद्विघ्नस्य विघ्नत्वम्। वि पाप्मानं
भ्रातृव्यꣳ हते। य एतेन यजते। य उ चैनमेवं वेद॥६२॥

यꣳ राजानं विशो नापचायेयुः। यो वा ब्राह्मणस्तमसा
पाप्मना प्रावृतः स्यात्। स एतेन यजेत। विघ्नेनैवैनद्विहत्य।
विशामाधिपत्यं गच्छति। तस्य द्वे द्वादशे स्तोत्रे भवतः। द्वे
चतुर्विंशे। औद्विद्यमेव तत्। एतद्वै क्षत्रस्यौद्विद्यम्। यदस्मै
स्वाविशो बलिꣳ हरन्ति॥६३॥

हरन्त्यस्मै विशो बलिम्। ऐनमप्रतिख्यातं गच्छति। य एवं
वेद। प्रबाहुगवा अग्रे क्षत्राण्यातेपुः। तेषामिन्द्रः क्षत्राण्यादत्त।
न वा इमानि क्षत्राण्यभूवन्निति। तन्नक्षत्राणां नक्षत्रत्वम्। आ
श्रेयसो भ्रातृव्यस्य तेज इन्द्रियन्दत्ते। य एतेन यजते। य उ
चैनमेवं वेद॥६४॥

तद्यथा ह वै संचक्रिणौ कप्लकावुपावहितौ स्याताम्। एवमेतौ

युग्मन्तौ स्तोमौ। अयुक्षु स्तोमेषु क्रियेते। पाप्मनोऽपहत्यै।
अप पाप्मानं भ्रातृव्यं हते। य एतेन यजते। य उ
चैनमेवं वेद। तद्यथा ह वै सूतग्रामुण्यः। एवञ्छन्दांसि।
तेष्वसावादित्यो बृहतीरभ्यूढः॥६५॥

सुतो बृहतीषु स्तुवते सुतो बृहन्। प्रजयां पशुभिरसानीत्येव।
व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तं वै क्षत्रं विशा। विशैवेनं
क्षत्रेण व्यतिषजति। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तो वै
ग्रामुणीः सजातैः। सजातैरेवेनं व्यतिषजति। व्यतिषक्ताभिः
स्तुवते। व्यतिषक्तो वै पुरुषः पाप्मभिः। व्यतिषक्ताभिरेवास्य
पाप्मनो नुदते॥६६॥

वेदं हरन्त्येनमेवं वेदाभ्यूढः पाप्मभिरैकं च॥—————[१८]

त्रिवृद्धाग्नेयोऽग्निमुखा ह्यद्विर्यदाग्नेय आग्नेयो न वै सोमेन यो वै सोमेनेष गोसुवः
सिंहैऽभि प्रेहि मित्रवर्धनः प्रजापतिस्ता औदनं प्रजापतिरकामयत बृहोभूयानगस्त्योस्या
जरासुस्तिष्ठा हरी प्रजापतिः पशून्व्याघ्रोऽयमभिप्रेहि वृत्रहन्तमो ये केशिन इन्द्रं वा
अष्टादश॥१८॥

त्रिवृद्धो वै सोमेनायुरसि बहुर्भवति तिष्ठा हरीरथ आयं भातु तेभ्यो निधानं षट्षष्टिः॥६६॥
त्रिवृत्पाप्मनो नुदते॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके

सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः॥

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>